

Posudek oponenta k bakalářské práci

Katedra religionistiky

Název práce: Islám ve studijních materiálech pro střední školy

Autor práce: Jakub Janků

Rok odevzdání: 2017-2018

Cílem předkládané práce, deklarovaným v *Úvodu* na straně 9, je zmapovat, jaká témata se objevují ve středoškolských učebnicích ve vztahu k islámu. Autor poukazuje na existenci zahraničních analýz švédských učebnic a učebnic v USA. Je škoda, že čtenáře neseznámil s jejich závěry a dočítáme se tak pouze, že „(...)výsledky byly velice znepokojující“ (v případě učebnic v USA, str. 8). Analýza švédských učebnic dle autora ukázala, že „(...)učebnice postrádají pochopení mocenských praktik. To poté znemožňuje čtenáři pochopit, jaký je výklad islámu, nebo jak je rozšířený konkrétní výklad islámu“. Nevím, zde se nejedná o nepřesný autorův překlad, je možné, že má autor na mysli základní teologický předpoklad sepětí *dín wa dawla*, tzn. náboženství a státu, z autorovy stručné formulace není jasné, jaký jev má na mysli. Blízkovýchodní a severoafrické dějiny se vyznačují celou řadou typů prosazování moci od rigidně náboženských politických systémů až po systémy striktně a násilně sekulární. Jiné podoby islámu pak vznikají v rámci prosazování oficiální státní ideologie a jiné jako reakce na státem propagovanou podobu islámu. Především jsou však soudobé a moderní podoby islámu vytvářeny v reakci na kolonialismus a importovanou sekularitu.

V kapitole 1 *Dosavadní výzkum* (str. 10-12) autor charakterizuje analýzy učebnic provedené Ondřejem Ipserem, Karlem Černým, Evou Čermákovou a Danielem Topinkou. Autor předkládá poznatky, které jednotliví analytici sdílejí a kam řadí spornou kvalitu informací, jejich kvantitu a apriorní negativní zaujatost. Na str. 12 je uvedeno: „(Učebnice...) uvádějí i rozporuplné jevy jako vraždy ze cti a prodávání nevěst“. Autor se bohužel již nezabývá otázkou, čím jsou tyto jevy „rozporuplné“, a zda jsou vůbec spjaté s islámem. Vraždy ze cti byly a stále jsou praktikovány i mnoha nemuslimy především z řad křesťanů v regionu Blízkého Východu a severní Afriky. Muslimskou svatbu určitě nemůžeme nazvat „prodejem nevěsty“.

Kapitola 2 *Výběr učebnic* (str. 13-16) je věnována představení úctyhodného počtu sedmnácti učebnic z oblasti základů společenských věd, dějepisu a geografie. Velmi oceňuji autorův jasně vymezený předpoklad s nímž ke své analýze přistupuje, a který zahrnuje směřování a cíle výuky unifikovaného školství moderního národního státu. Jakub Janků vychází z publikace Jana Průchy: *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média* a předkládá i jeho pojetí učebnice jako jedné z mnoha pomůcek vzdělávacího procesu, nikoli jako pomůcky jediné.

V kapitole 3 *Legislativní uchopení* (str. 17) autor zmiňuje za jakých právních podmínek je na školách umožněna náboženská výuka.

Třetí kapitola *Rámcový vzdělávací program* (str. 17-21) je věnována způsobu, jakým jsou v tzv. Bílé knize zpracovány doporučené vzdělávací metody a programy, jež by mohly být vztaženy k islámu a ke geopolitické situaci v muslimských regionech. Autor se v této pasáži zabývá i možnými obsahovými a metodologickými východisky pro středoškolské učebnice.

Ve čtvrté kapitole *Analýza učebnic* (str. 22-37) autor představuje svůj vlastní výzkum. V podkapitole 4.1 *Násilí v islámu* na příkladu učebnice Petra Čorneje a Ivany Čornejové ukazuje zavádějící parafráze koránských veršů i stereotypní vykreslení muslimů jako nepřátel Evropy. Třetí odstavec na str. 23 je komparací způsobu, jakým je o křížových taženích pojednáno v učebnici Marie Sochrové a jak se k této problematice staví čeští islamologové. Autor zvládl komparaci vtěsnat do deseti řádek, proto čtenáři není vůbec jasné, jak vlastně Marie Sochrová tuto problematiku uchopila.

V kapitole 4.2 *Problematika žen v islámu* se autor věnuje tématům zahalování, feminismu a segregace pohlaví. Pasáž, která se věnuje zahalování žen, by bylo bývalo vhodné zaštitit prameny a ukázat verše Koránu, *tafsír* k těmto veršům a výroky Proroka, které se zahalování týkají. Autor zde pracuje s publikacemi ryze popularizačního charakteru, zejména kniha slovenské diplomatky Emíre Khidayer je spíše souborem autorčiných dojmů a zážitků, nejedná se o seriózní vědeckou práci. Téma muslimských feministek je zpracováno zkratkovitě a nepřesně. Žena-muslimka, která je feministkou nemusí nutně odmítat nošení šátku, příkladem budiž Zajnab al-Ghazzálí (1917-2005), zakladatelka *Asociace muslimských žen*. K oddělení modlitebních prostor pro muže a ženy dává autor velmi příhodný příklad z křesťanství a uvádí, že rovněž hora Athos je ženám zapovězena.

V kapitole *Terorismus* autor zdůrazňuje, že většina autorů analyzovaných publikací spojuje tento fenomén výhradně s muslimy. Zmínky o nemuslimských teroristických uskupeních (IRA, ETA) autor našel jen v jednom případě ze tří.

Rozumím tomu, že sousloví „islámský terorismus“ je široce užíváno, nicméně se jedná o chybný pojem. Žádné náboženství, islám nevyjímaje, neschvaluje masové vraždění, protože je to v rozporu s jeho etickými normami. Islám nemá žádný svůj koncept terorismu, existuje pouze terorismus páchaný muslimy. Ačkoli členy např. IRA jsou katoličtí křesťané, nehovoříme o jejich činech jako o terorismu křesťanském. Na druhou stranu velmi oceňuji, že Jakub Janků svými argumenty zcela vyvrátil přesvědčení autorů analyzovaných učebnic, kteří za počátek terorismu považují 11. září 2001. (str. 29-31).

Za pozornost stojí i poznatek Jakuba Janků, uvedený na konci kapitoly, že autoři učebnic vycházejí z prací poměrně známého islamofobně smýšlejícího autora Roberta Spencera.

V Kapitole 4.5 *Islám na mapě* si autor všímá nevyváženosti zpracování blízkovýchodních témat v analyzovaných učebnicích zeměpisu. Je překvapivé, jak uvádí Jakub Janků na str. 34, že autoři učebnic opomíjejí fakt, že nejlidnatější muslimskou zemí je Indonésie.

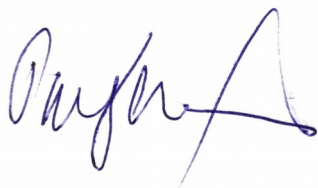
Kapitola 4.6 *Problémy globalizace* (str. 35-36) je kritikou učebnice Bičík Jan a kol.: *Příroda a lidé Země - Učebnice zeměpisu pro SŠ*. Jakub Janků se kriticky staví ke zjednodušujícím a zkreslujícím postojům autorů učebnice, všímá si toho, že ačkoli Bičík a kol. za pachatele útoků na redakci Charlie Hebdo označují přistěhovalce, byli jimi ve skutečnosti dva rodilí francouzští občané.

V *Závěru* (str. 37-40) Jakub Janků konstatuje snahu autorů analyzovaných učebnic spojit islám s násilím, kritizuje nepřesné zacházení s informacemi a nekvalitní vysvětlení jednotlivých pojmů souvisejících s islámem. Za nejméně kvalitní pak na základě své textové analýzy považuje učebnici historiků Petra Čorneje a Ivany Čornejové: *Dějepis pro gymnázia a střední školy* a Bičík Jan a kol.: *Příroda a lidé Země - Učebnice zeměpisu pro SŠ*. Z hlediska práce s informacemi považuje Jakub Janků za nejvíce kvalitní učebnici Brázda, Radim; Drnek, Martin: *Společenské vědy pro střední školy*.

Závěrečné hodnocení:

Přes veškeré výše uvedené výtky je třeba velmi ocenit autorovu velmi slušnou analýzu 17 učebnic. Jakub Janků se drží jasně vytyčené myšlenkové linie, dokáže jasně vystihnout problematické body analyzovaných děl a vysledovat obecnější směřování, jimiž se autoři učebnic vydávají. Velmi si cením autorovy práce s odbornou literaturou a výbornou úroveň porozumění odbornému textu. V další práci Jakubovi Janků doporučuji pracovat výhradně s odbornou literaturou a své teze a myšlenky rozpracovat do úplného celku. Úsporné vyjadřování je v mnoha případech nedostačující a vede ke ztrátě významu textu.

Práci doporučuji přijmout k obhajobě. Navrhované hodnocení **C**.

Mgr. Viola Pargačová, Ph. D

V Praze 29. 7. 2018

